

es oculoꝝ quā volūtas ut fie
ret visio adhibeat rei visibili
et utruq; uigebat etiam illic ip̄a
se admonēs etiā. Sed non est
hoc coartandū in hūc librum
ut i eo qui sequit̄. si d̄s adiu
uerit cōuenienter possit iq̄
ri. et qd' iuentū fuerit expli
cari.

**Explicit liber duodecim
Incipiūt capitula libri xiii. cā. i.**

**De gemino rōnalis mētis offi
cio quoz unū ad tꝑalia aliud
pertinet ad eterna. Cap. ij.**

**De fide que licet per cōporis
sensū mente concepta sit nichil
tū iueitur h̄re corpeū. Cap. m.**

**De volūtate quā et singuli nō
ppriam et oēs etiā iudicatam
pnt habere cōmunē. Cap. iiii.**

**De b̄titudine quā omēs una
volūtate expetūt sed nō oēs
eadem diffinitione nouerūt.**

**An omēs b̄tī sūt q' uī Cap. v.
uūt ut uolūt Cap. l. m. vi.**

**Propriore eē b̄titudinī vo
lūtatem rectā etiā si nō adep
tam qd' cupit qm̄ prauā etiā
si qd' cōruptiuit obtinuit. c. vii.**

**Ad verā b̄titudinē uiam eē
per fidē rectā sine qua nulla
tuqm̄ possit fortitudo pro
desse se Cap. l. m. viii.**

**Perfectā b̄titudinē nisi in
eterna uita eē nō posse. Cap. ix.**

An eternitatē capax sit huā

na natura. **Cap. x.**

**An alio mō omp̄e d̄s hoīem
eternitati debuerit reforma
re qm̄ ut sibi dei filius natu
ram uniret huānā Cap. xi.**

**Qua rōne in sanguīe xp̄i
iustificent̄ credentes. et quō
in hoc sacramēto totius trimi
tatis sit opatio. Cap. xii.**

**Qd' merito homo dyabolice
sit traditus ptati. Cap. xiii.**

**De consilio dei quo ei pla
cuit ut potestas dyaboli nō
potētia sed iusticia uiceret̄**

**De oīm debito per cā xiiii.
nichil debentē xp̄m soluto.**

**In quo sit dyabolus Cap. xv.
uictus a xp̄o. Cap. xvi.**

**Ad quā utilitatē fidelū re
natorū mala que p̄ originale
pam sūt contracta conuer
sa sunt Cap. l. m. xvii.**

**De hys que per īcarnatio
nē xp̄i sunt collata credētib'**

**De natiuitate d̄m nr̄i c. xviii.
ex maria uirgīe et spū sc̄o.**

**Qd' uerbū caro factū c. xix.
qd' est ih̄s xp̄c et sapientie
thesauros in se habeat et sc̄e.**

**Neminē posse sine fide cā. xx.
ad verā b̄titudinē puenire.**

Explicitiunt capitula.

**Incipit liber tertiusdecimus
de gemino rationalis men
tis officio quoz unū ad tꝑalia**

aliud pertinet ad eterna m̄.

In libro superiore huius
opus duodecimo sa-
tis egimus discernere
rationalis mentis
officiū in temporalibus rebus ubi
non sola cognitio verū et ac-
tio nostra versatur ab excelle-
ntiore eiusdem mentis officio
quod contemplandis eternis re-
bus impendit ac sola cognitio-
ne finitur. Commodius autem
fieri puto ut de scripturis sanctis
aliquid interseram quo facilius
utrumque possit dinosci et
euangelium suum iohannes eu-
gelista sic exorsus est. In prin-
cipio erat verbum et verbum
erat apud deum et deus erat ver-
bum. hoc erat in principio apud
deum. Omnia per ipsum facta sunt
et sine ipso factum est nichil.
Quod factum est in ipso vita erat
et vita erat lux hominum et lux
in tenebris lucet et tenebre
eam non comprehenderunt. fuit
homo missus a deo cui nomen
erat iohannes. hic venit in
testimonium. ut testimonium
perhiberet de lumine. ut omnes
crederent per illum. non erat ille
lux sed ut testimonium perhi-
beret de lumine. Erat lux
vera que illuminat omnem hominem
venientem in hunc mundum. In

mundo erat et mundus per ipsum
factus est et mundus eum non cog-
nouit. In propria venit et sui eum
non receperunt. Quotquot autem
receperunt eum dedit eis potestatem
filios dei fieri hijs qui credunt
in nomine eius qui non ex sangui-
nibus neque ex voluntate carnis
neque ex voluntate viri sed ex
deo nati sunt. Et verbum caro
factum est et habitavit in nobis.
Et vidimus gloriam eius gloriam
quam unigeniti a patre plenum gratie
et veritatis. hoc totum quod ex
euangelio posui in precedentibus
suis partibus habet quod immu-
bile ac sempiternum est cuius con-
templatio nos beatus facit. In con-
sequentijs vero permixta cum tem-
poralibus commemorantur eterna ac
per hoc aliqua ibi ad scientias per-
tinent. aliqua ad sapientiam
sicut in libro duodecimo pres-
sit nostra distinctio. Nam in prin-
cipio erat verbum et verbum erat
apud deum et deus erat verbum
hoc erat in principio apud deum.
Omnia per ipsum facta sunt et sine
ipso factum est nichil. quod factum
est in ipso vita erat et vita
erat lux hominum et lux in tene-
bris lucet et tenebre eam non
comprehenderunt. contemplationis
vitam requirit et intellectu-
ali mente cernendum est. Quia

XII.

in re quāto magis quisq; pro
 fecerit tanto fiet sine dubita
 tione sapientior. Sed ppter id
 qd' ait lux lucet in tenebris et
 tenebre eam nō cōprehende
 rūt. fide utiq; opus erat qua
 crederet quod non videt. Te
 nebras quippe intelligi volu
 it auersa ab huiusmodi luce.
 eamq; min⁹ ydonea cōtueri
 corda mortaliū ppter qd' aduū
 git et dicit. **Fuit** homo miss⁹
 a deo cui nomē erat iohānes.
 hic venit in testimoniū ut tes
 timoniū perhiberet de luē
 ut omēs crederent per illū
 per illū. **Hoc** iam tpaliter
 gestū est et ad scienciam per
 tinet que cognitione histori
 ca continetur. **Hoiēm** autē
 iohāne in fantasia cogitam⁹
 que de humane nature no
 ticia impressa est nrē meōrie
 et hoc eodem modo cogitat.
 siue qui ista nō credit. **Utris**
 q; em̄ notū ē quid sit homo
 cui⁹ exteriorē parte id ē
 corp⁹ per corpis luā didice
 runt. interiorē vero id est
 aiām in seipis quia et ipi hoi
 nes sunt et per humanā con
 uersationē cognitā tenent.
 ut possint cogitare qd' dicit.
fuit homo missus a deo cui
 nomē erat iohānes quia et
 noiā sciūt loquendo et audi

endo. **Quo** autē ibi ē missus a
 deo. fide tenet qui tenet. et q'
 fide nō tenet. aut dubitatioē
 ambigūt. aut infidelitate de
 rident. **Utriq;** tamē si nō sūt
 ex nrō nimis insipientiū qui
 dicūt in corde suo nō est deus.
 hec audientes verba utrūq;
 cogitant et quid sit deus et
 quid sit mitti a deo et si non
 sicut res se habent aut certe
 sicut valent. **fidem** porro ipāz
 quā videt quisq; in corde suo
 esse si credit uel non ēē si nō
 credit aliter nouim⁹ si sicut
 corpa que videm⁹ oculis cor
 pis et per ipsoz ymaginez
 quas meōria tenemus etiā
 absentia cogitam⁹ nō sūt ea
 que nō vidim⁹ et ex hīs q'
 vidim⁹ cogitatione utrūq;
 formam⁹ et meōrie cōmen
 dam⁹ quo recurram⁹ cū vo
 luerim⁹ ut illuc ea uel poti
 us qualescūq; ymaginez eoz
 quas ibi fixim⁹ similit' re
 cordatione tēnam⁹ nec sicut
 hoiēm ~~hoiēm~~ viuū cui⁹ aiāz
 etiam si nō videm⁹ ex nrā
 cōitim⁹ et ex motibz corpa
 libz hoiēm viuū sicut viden
 do didicim⁹ intuemur etiam
 cogitando non sic videtur fi
 des in corde in quo ē ab eo
 cuius est sed eam tenet cer
 tissima sciencia clamatq; cō

nō

sciencia. **C**ū itaq; p̄tea credē iubeam quia id qd̄ credere iubemur videre nō possum⁹ ip̄am tñ fidē qñ iest nobis videmus in nobis quia rex absentiū p̄sens ē fides et rex que foris sūt intus est fides et rex que nō videntur videtur fides et ip̄a tñ t̄paliter fit in cordibz hoīm. et si ex fidelibz infideles fuit perit ab eis. aliqñ aut̄ et rebz falsis accomodat⁹ fides. **L**oquimur enī sic ut dicam⁹ habitata est ei fides et decepta. **E**qualis fides si tñ et ipsa dicenda est fides nō culpabilis de cordibus perit qñ eam iuenta veritas pellit. optabilis aut̄ rerū verarū in easdē res fides transit. **N**on enī dicendū ē perit. qñ ea q̄ credebatur videtur. **N**ūquid enī adhuc fides dicenda ē cū definita sit in eplā ad hebreos fides dictū q̄ sit eā eē confictionē rex que nō videntur. **D**em̄de qd̄ sequit⁹. hic venit i testimoniu⁹ ut testimoniu⁹ phiberet de lumine ut oēs crederet p̄ illū. actio ut dixim⁹ t̄palis est. **T**̄palit̄ enī testimoniu⁹ perhibet⁹ etiā de re sempiterna. qd̄ ē intelligibile lumē de quo ut testimoniu⁹ phi-

bēt venit iohaēs qui nō erat lux sed ut testimoniu⁹ phiberet de lumine. **A**duūgit enī. **E**rat lux veā que illuminat oēm hoīnē vementē in hūc mūdū. **I**n mūdo eāt et mūdus p̄ ip̄m factus ē et mūdus eū nō cognouit. **I**n ip̄ria venit et siū eū nō receperūt. **H**ec verba oīa q̄ latinā lmgua sciūt ex rebz intelligūt quas nouerūt q̄rū aliq̄ nobis inotuerūt p̄ corpis sensus. sicut hō sicut ip̄e mūdus cui⁹ tā euidentē magnitudinē termin⁹ sicut eorū dē verborū soni. nam et auditus sensus ē corpis. aliq̄ aut̄ per aīmū rationē sicut id qd̄ dēm ē. siū eū nō receperūt. itelligit⁹ enī nō in eū crediderūt. **E**t qd̄ quid sit nullo corpis sensu sed aīmū ratione cognouimus ip̄orū etiā verborū nō sonos sed significationes partim p̄ corpis sensū. partim p̄ aīmū rationem didicim⁹. nec ea verba nūc p̄mū audiui⁹. sed q̄ iam audiveram⁹. et non solū ip̄a rex etiā que significaret condita memoriā tenebam⁹ et hic agnouim⁹. **H**oc enī nomē dissillabū tū dicitur mūdus. qm̄ son⁹ est res utiq; corpalis p̄ corp⁹ inotuit. id est p̄ aurē. **S**ed etiā qd̄ significat per corpus inotuit idē p̄ oculos carnis

notus est
ad hoc ver
quod est cre
quod corpus
quod illud
quod nullo corpis sen
quod tñ cognoscitur
quod se redderūt p
quod intelligerem⁹
quod illi de quibz
quod siū eū nō receperūt
quod corpis sensus et
quod auris corpis et acti
quod vocatur audit⁹
quod hōis et inobis
quod et foris sensus i ali
quod corpis sensus oculis tñ
quod auris tñ audit⁹ tor
quod et tangit⁹. ha
quod in memoriā mē ymagi
quod quidē si corpis
quod dem̄ ip̄i⁹ inra
quod foris sensus p̄sto
quod nris et ei sensu
quod si quid eius
quod hōet etiā ip̄e mē
quod mē ymaginē suam
quod tñ eū uel
quod uel etiā in tene
quod de hys yma
quod in corpibus qu
quod si similitudines
quod ut dēm exterioris hō
quod un fase in libro
quod hōis sunt. **H**unc
quod de hōi mēiore

.xiii.

Audus quippe magnitudo notus est
 videntibus notus est. Ad hoc ver-
 bum quatuor sillabarum quod est cre-
 diderunt sono suo quoniam corpus est
 per aurem carnis illabitur. Quod
 autem significat nullo corporis sen-
 su sed animi ratione cognoscitur.
 Nisi enim quid sit crediderunt per
 animam nossemus non intelligeremus
 quod non fecerunt illi de quibus
 dominus est. et sui cum non receperunt
 Sonus ergo verbi forissecus et
 instrepit auribus corporis et atti-
 git sensum qui vocatur auditus.
 Species quoque hominis et in nobis
 ipsis nota est et forissecus in ali-
 is adest corporis sensibus oculis cum
 videtur. auribus cum auditur. tac-
 tu cum tenetur et tangitur. Ha-
 bet etiam in memoria nostra ymagi-
 nem suam incorpoream quidem sed corpi-
 silem. Audi denique ipsius mira-
 bilis pulchritudo forissecus ipso
 est et aspectibus nostris et ei sensui
 qui dicitur tactus. si quid eius
 attingimus. Habet etiam ipse mens
 in memoria nostra ymaginem suam
 ad quam recurrimus cum eum vel
 septi parietibus vel etiam in tene-
 bus cogitamus. Sed de hys yma-
 ginibus corporalium in corporalibus qui-
 dem habentibus tamen similitudines
 corporum et ad vitam exterioris homi-
 nis pertinentibus iam satis in libro
 viderimus locuti sumus. Nunc
 autem agimus de homine interiori

et eius ea scientia que rex est et
 temporalium et mutabilium. In talibus
 intentione cum assumitur aliquid
 etiam de rebus ad exteriori homi-
 ni pertinentibus ad hoc assumitur
 dum est ut aliquid inde doceatur
 quod rationalem adiuuet scientiam ac
 per hoc rex quas rationes cum animi
 tibus irrationabilibus habemus
 rationalis ad interiori hominis perti-
 net. Nec recte dici potest cum ir-
 rationabilibus animantibus eum nobis
 esse commune. **De fide que licet
 per corporis sensum mente concepta
 sit nihil tamen invenitur habere
 corporeum. Capitulum secundum**

Fides vero de qua in hoc
 libro aliquando diuicius dis-
 putare certa dispositionis me-
 ratione compellimur. quam quod habent
 fideles vocantur. et qui non habent
 infideles sicut hi qui venientem
 in propria dei filium non receperunt
 quibus ex auditu in nobis facta
 sit. non tamen ad eum sensum corporis
 pertinet qui appellatur auditus.
 quoniam non est sonus. nec ad oculos
 huius carnis. quoniam non est color aut
 corporis forma nec ad eum quod dicitur
 tactus. quoniam corpulencie nihil
 habet nec ad ullum sensum omnino
 corporis quoniam cordis est res ista
 non corporis. nec foris est a nobis
 sed in intimis nobis nec eam quis
 quoniam hominem videt in alio. sed
 unusquisque in semetipso. Denique

potest et simulatione confin-
 gi et putari esse in quo non
 est. **S**ua quisque igitur fide
 apud seipsum videt in altero
 autem credit eam esse non videt.
 et tanto firmiter credit quon-
 to fructus eius magis novit
 quos operari solet fides per
 dilectionem. **E**timobrem omnibus
 de quibus euangelista subiun-
 git. et dicit. quotquot autem
 receperunt eum dedit eis po-
 testatem filios dei fieri hijs
 qui credunt in nomine eius qui
 non ex sanguinibus neque ex vo-
 luntate viri sed ex deo nati sunt.
 fides ista corporis est et non sicut
 aliqua corporis forma corporis est
 ad videndum omnino oculis quod
 bus ipso est ex ipsa quippe una
 omnino cernentium quodammodo infor-
 matur aspectus. **S**ed sic ut
 dici potest omnibus hominibus esse
 sanies humana corporis. **N**am hoc
 ita dicitur ut tamen singuli
 suas habeant. **E**t una sane
 doctrina impressam fidem cre-
 dentium cordibus singulorum
 qui hoc idem credunt. verissime
 dicimus. sed aliud sunt ea que
 creduntur. aliud fides qua cre-
 ditur. **I**lla quippe in rebus
 sunt que vel esse vel fuisse vel
 futura esse dicuntur. **H**ec autem in
 animo credentis esse ei tamen con-

spicua cuius est quous sit et in alijs
 non propria sed similis. **N**on enim nunc
 est una sed genere. **P**ater similitu-
 dinem tamen et nullam diversita-
 tem magis unam dicimus esse quam
 multas. **N**am et duos homines
 filios cum videmus unam faciem
 dicimus et miramur amboz. **F**ac-
 lus itaque dicitur multas animas
 fuisse singulas utique singulorum
 de quibus legimus in actibus a-
 postolorum quod eis fuit anima una
 quod ubi dicitur apostolus una fides tot eas
 audet quisquam dicere quot fi-
 deles. **E**t tamen qui dicit o mu-
 lier magna est fides tua. et al-
 teri modice fidei quare dubitas-
 ti. sua cuique esse significat. **S**ed
 ita dicitur eadem credentium fi-
 des una quemadmodum eadem vo-
 luntatum voluntas una cum et in ipsis
 qui hoc idem volunt sua vo-
 luntas sit cuique conspicua. **A**lterius
 autem lateat quous idem velit et
 si aliquibus signis sese indicet
 creditur potius quam videtur.
Unusquisque autem sui animi con-
 fatus non credit utique habet esse
 suam sed plane prouidet vo-
 luntatem. **D**e voluntate qua et sin-
 guli propriam et omnes etiam non
 iudicata possunt habere communem **Capitulum**

Est quedam sane eiusdem natu-
 re inuentis et ratione uten-
 tis tanta conspiratio ut tamen late-
 at alter quod alter velit non

... voluntates ai
 ... quod h
 ... quibus
 ... omnes
 ... muni
 ... voluntas
 ... thea
 ... ad
 ... esse
 ... tati
 ... maior
 ... et
 ... thea
 ... ve
 ... se
 ... t
 ... om
 ... die
 ... plaus
 ... magna ex
 ... promitt
 ... se esse dicitur
 ... alior
 ... Sed nunc
 ... quous
 ... nisi
 ... que non t
 ... de se quisq
 ... uel conspi
 ... vel natu
 ... Sed
 ... voluntate sua
 ... t
 ... Nam con
 ... tati habeo
 ... qm ad stant

mille tamē sint volūtales oī
 ūm etiā singulis note. et cū
 quisq; homo nesciat quid hō
 alius vnus velut in quibusdā
 rebus possit scire quid omēs
 velint vnd̄ illa cuiusdā muni
 facētissima p̄dicat̄ vrbamitas
 qui cū se promisisset in thea
 tro quid in aīo haberēt et qd
 vellent omēs alijs ludis esse
 dicturū atq; ad diem cōstitutū
 ingenti expectatione maior
 multitudo p̄fluet suspensis et
 silentib; oībz dixisse p̄hibetur
 vili vultis emere et care vē
 dere. In quo dicto leuissimi se
 niti omēs tñ cōstnās iuenerūt
 suas. eiq; veā ante oculos oīm
 constituta. ut tñ iprouisa dice
 ti admirabili fauore plaufe
 rūt. Cur aut̄ tam magna ex
 pectatio facta ē illo promitte
 te oīm volūtatē se esse dictur
 nisi quia latent hōiem alioz
 hōim oīm volūtales. Sed nūq;
 latuit ista istū. Nūqd̄ quēqm̄
 latet. Quia tandē causa. nisi
 qua sūt quedā que nō t̄roue
 menter in alijs de se quisq;
 cōiciat cōpatiente uel cōspi
 rante vicio uel natūā. Sed
 aliud ē videre volūtatē suā.
 aliud q̄uis certissima cōiectu
 ra cōuere alienā. Nam con
 ditam romā tam certū habeo
 in rebus huānis qm̄ cōstanti

nopolim cū romā videri omi
 lis meis de illa veō nichil no
 ueri. nisi qd̄ alijs testib; cre
 didi. Et min⁹ quidē ille ul' sep
 sum itueno uel alios quoz
 expiēdo. vili velle emere et
 care vende. oībus id credidit
 eē cōmune. Sed qm̄ reueta
 mtiū ē. potest quisq; adipisa
 eiusmodi iusticiam uel alceri⁹
 alicui⁹ vicij qd̄ huic contrari
 um est iturre⁹ pestilētiā qua
 et huic resistat et vīcat. Nā
 scio ip̄e hōiem cū venalis codex
 ei fuisset oblatu⁹ p̄ncq; eius
 ignarū et ideo quiddā exigu
 um postente cerneret vendi
 torem uistū p̄ciū qd̄ multo ā
 plus erat nec opināti dedis
 se. Quod si etiā sit quisqm̄ tā
 ta nequicia possessus ut vili
 vendat que dimiserūt parē
 tes et care emat que cōsumiat
 libidines. Non ē ut opinor
 incredibilis ista luxuries et
 si querātur tales repūtur.
 aut etiā nō quesiti fortassis
 occurrant qui nequicia ma
 iore qm̄ theatrica p̄positioē
 ul' pronūcia^{oe} theatrice i sul
 tant magno p̄cio supra
 emendo. p̄uo at̄ rura ven
 denda. Vargitionis etiā grā
 nouim⁹ quosdā emisse fru
 mēta carius et vilius ven
 didisse suis ciuib; . Illud etiā

qd' vetus poeta dixit cuius
omēs mortales sese laudari
exoptant profecto de se ipā
et de alijs exptus fuerat cō
iecit in alijs et videtur pro
nūciasse omī hoīm volun
tates. Demq; si et nūm⁹
ille dixisset laudari omēs
vultis nemo vīm vult vi
tuperari sūlter qd' eēt omī
volūtatis dixisse videret.
Sūt tñ qui vicia sua ode
runt et in quibus sibi dis
placent ipī nec ab alijs se
laudari velint grās q; a
gant obiurgantū beūo
lentie cū ideo vituperāt
ut corrigantur at si dixis
set omēs beati eē vultis
miseri eē nō vultis. dixis
set aliquid qd' nullus nō
agnosceret in sua volūta
te. Quicqd' enī alius quis
qm̄ latenter velit ab hac
volūtate que oībus et in
oībus satis nota ē non re
redit. **De beatitudine
quā omēs una voluntate
expetūt sed non oēs eadē
diffinitione nouerūt cap**
Mirū ē aut cū ca. qrtū.
pessende atq; retinē
de btitudis volūtas una sit
omī. unde tanta existat
de ipā btitudine rursus va
rietas et diuersitas volū

tatū. nō qd' eam aliq; nolit.
sed qd' nō omēs eam norūt.
Si enī omēs eam nossent nō
ab alijs putaret eē in virtu
te aīni. alijs in corpis volup
tate. alijs in utraq; et alijs
atq; alijs. alibi atq; alibi. Ut
enī eos queq; res maxime
delectant. ita in ea cōstitue
rūt vitā beatā. Quō igit
feruētissīe amat oēs qd' nō
omēs sciūt. Quis p̄t amāe
qd' nescit sicut iam de hac re
in libris supiorib; disputau.
Cur ergo beatitudo amatur
ab oībz. nec tñ satur ab oībz.
An forte sciūt omēs que sit.
Sed nō oēs sciūt ubi sit et
inde cōtentio est quasi vero
de aliquo mūdi hui; agat
loro ubi debeat quisq; velle
viuere qui vult btē viuere.
ac nō ita q̄rat ubi sit btū
do sicut queritur que sit. nā
utiq; si in corpis voluptate
est. ille btē est qui fruit cor
poris voluptate. si in virtu
te aīni ille qui hac fruitur.
si iutraq; ille qui fruit vt
q;. Cū itaq; alius dicit. btē
viuē ē voluptate corpis
frui alius autē btē viuere
est virtute aīni frui. nōne
aut ambo nesciūt que sit
btā vita aut nō ambo sciūt.
Quomō ergo ambo eam

xiii.

amant si nemo potest amare quod
nescit. **A**n forte falsum est quod
pro verissimo certissimoque
possunt. bene vivere omnes
homines velle. **S**i enim bene vivere
est verbi gratia secundum animi virtu-
tem vivere. quod bene vivere vult
qui hoc non vult. **R**atione ve-
rius dixerim. homo iste non
vult bene vivere quia non vult secundum
virtutem vivere quod solum est bene
vivere. **N**on igitur omnes bene
vivere volunt immo pauci hoc
volunt si non est bene vivere nisi
secundum virtutem animi vivere quod
multi nolunt. **I**ta ne falsum est.
vni nec ipse cum academicis
omnia dubia sunt academicus
cicero dubitavit qui cum vellet
in ortensio dyalago ab aliqua
re certa de qua nullus ambi-
geret sumere sue disputatiois
exordium. bene certe inquit omnes
esse volumus. Absit ut hoc falsum
esse dicamus. **Q**uid igitur. **A**n
dicendum est etiam si nihil sit aliud
bene vivere quam secundum vir-
tutem animi vivere tamen et qui
hoc non vult bene vult vivere.
Nimis quidem hoc videtur ab-
surdum. **T**ale est enim ac si di-
camus. et qui non vult bene vi-
vere bene vult vivere. **I**stam
repugnantiam quis audiat quis
ferat. **E**t tamen ad hanc con-
trudit necessitas si et omnes bene

velle vivere verum est et non omnes
sic volunt vivere quod solum vi-
vitur beate. **A**n omnes bene sunt
qui vivunt ut volunt cap. v.

An forte illud est quod nos
ab his angustis possit
erueri. ut quoniam diximus ibi quod
quod posuisse vitam beatam quod
eos maxime delectavit. ut
voluptas egyptiorum. virtus re-
nonem sic aliam aliquid aliud
nichil dicamus esse bene vivere
nisi vivere secundum delectationem
sua. et ideo falsum non est quod
omnes bene vivere velint. quia
omnes ita volunt ut quaeque de-
lectant. **N**am et hoc populo
si pronuntiatum esset in theatro.
omnes id in suis voluntatibus
invenirent. **S**ed hoc quoque
cicero cum sibi ex adverso pro-
posuisset ita redarguit ut
qui hoc sentiant erubescant.
Aut enim. Ecce autem non philosophi qui-
dem sed prompti tamen ad dis-
putandum omnes autem esse beatos.
qui vivunt ut ipsi velint. **H**oc
est quod nos diximus ut quosque
delectat. **S**ed mox ille subie-
cit. falsum id quidem. velle enim
quod non deceat idem ipsum miser-
rimum. **N**ec tam miserum est
non admissa quod velis. quam ad-
missa velle quod non oporteat
perclarissime omnino atque veris-
sime. **Q**uius namque ita sit mente

ee

recus et ab omni luce deco-
 ris alienus ac tenebris de-
 decoris involutus ut eum qui
 nequiter uiuit ac turpiter
 et nullo prohibente nullo
 ulciscente. nullo saltim re-
 phendere audente insup-
 et laudantibus plurimis quam
 sicut ait scriptura divina lau-
 datur peccator in desiderijs anime
 sue. et qui iniqua gerit bene-
 dicitur. implet omnes suas
 facinorosissimas et flagiti-
 osissimas voluptates ideo
 beatus dicitur quia uiuit ut
 uult cum profecto quous et si
 miser esset minus tamen esset si
 nichil eorum que perperam
 uoluisset habere potuisset.
Etiam mala enim uoluntate
 uel sola quisque miser effi-
 citur sed inferior parte
 qua desiderium male uolu-
 tatis impletur. **Quare**
 quam uerum est quod omnes homines
 esse beati uelint. idque unum ar-
 dentissimum amore appetant
 et propter hoc cetera quamquam
 appetunt nec quisquam potest
 amare quod omnino quid uel
 quale sit nescit nec potest
 nescire quid sit quod uelle
 se scit sequitur ut omnes beatorum
 uitam sciant **O**mnes autem beati

hinc quod uolunt quous non omnes
 qui habent quod uolunt
 continuo sint beati. continuo
 autem miseri qui uel non habent
 quod uolunt uel id habent quod
 non recte uolunt. **B**eatus igitur
 non est nisi qui habet omnia
 que uult et nichil uult ma-
 le. **Proximum esse beatitudinem**
uoluntate rectam etiam non
adeptam quod cupit quam pra-
uam etiam si quod contum-
uit obtinuit. Cap. vi.

Quoniam ergo ex his duobus
 beata uita constet atque
 omnibus nota omnibus cara sit.
 quid putamus esse cause au-
 horum duorum quam utrumque non
 possunt magis eligant homi-
 nes ut omnia que uolunt ha-
 beant quam ut omnia bene ue-
 lint etiam si non habeant
An ipsa est prauitas gene-
 ris humani ut cum eos non
 lateat nec illum beatum esse qui
 quod uult non habet nec illum
 qui quod male uult habet
 sed illum qui et habet quamquam
 uult bona et nulla uult ma-
 la ex his duobus quibus beata ui-
 ta perficitur quam utrumque non da-
 tur. id eligatur potius unde
 magis a beata uita receditur.
Longius quippe ab illa est qui
 cumque adipiscitur male con-

puta quoniam qui non adipiscit concupiscentiam
 puta. si potius eligit debuit
 voluntas bona atque promissa etiam
 non adeptas que appetit. **¶** Non
 quatenus enim beatus qui bene vult
 quatenus vult et que adeptus
 cum fuerit beatus erit. Et utique non
 mala. sed bona beati faciunt
 quatenus faciunt. **¶** Quorum bonorum habet
 aliquid iam. idque non parvum
 estimandum eam ipsam scilicet
 voluntatem bonam qui de bonis
 quorum capax est humana natura
 non de illius mali perpetratio
 ne vel adeptione gaudere
 desiderat et bona qualia in
 hac misera vita esse potest pru
 denti temperati forti et iusta
 mente sectatur et quantum datur
 assequitur ut etiam in malis sit
 bonus. et finit in malis omnibus
 atque impletis bonis omnibus sit
 beatus. **¶ Ad veram beatitudinem viam
 esse per fidem rectam sine qua
 nulla cuiquam possit fortitu
 do prodesse. capitulo septimo.**

Ad hoc in ista morta
 li vita erroribus erumpit
 usque plenissima. precipue fi
 des est necessaria qua in deum
 creditur. **¶** Non enim quatenus bo
 na maximeque illa quibus quis
 fit bonus et illa quibus
 fiet beatus. unde nisi a deo in homi
 nem veniant et hominem accendant
 inveniri potest. Cum autem ex hac
 vita ab eo qui in his mise

rijs fidelis et bonus est ven
 tum fuit ad beatitudinem. tunc erit
 vere quod nunc esse nullo modo
 potest ut sic homo vivat quod
 vult. **¶** Non enim volet male
 vivere in illa felicitate aut
 volet aliquid quod deerit. a
 deerit quod voluit. **¶** Quicquid
 amabitur aderit. nec deside
 rabitur quod non aderit. **¶** Omne
 quod ubi erit bonum erit. et sum
 mus deus summum bonum erit
 atque id fruendum amantibus
 presto est et quod est omnino bea
 tissimum ita semper fore certum
 erit. **¶** Quicquid vero fecerunt
 quidem sibi philosophi sicut eorum
 quique placuit vitas beatas su
 as ut quasi propria virtute pos
 sent quod communem mortalium con
 ditione non poterant. sic salu
 cet vivere ut vellent. **¶** Hinc
 ebant enim aliter beatum esse
 neminem posse nisi habendo
 quod vellet et nihil patiendo
 quod nollet. **¶** Quis autem non
 qualiterque vitam qua delect
 tatur et ideo beatam vocat vel
 let sic esse in sua potestate ut
 eam posset habere perpetuam.
¶ Et tamen quis ita est qui vult
 pati molestias quas fortiter
 tolleret quamvis eas velit pos
 sitque tolerare si patitur. **¶** Quis
 velit in tormentis vivere e
 tiam qui potest in eis per

paciētiā tenendo iusticiā
 laudabiliter uiuere. **T**ransitu
 ra cogitauerūt hec mala qui
 ea p̄tulerūt uel cupiēdo ea
 habere uel timendo amitte
 qd' amabāt siue nequiter siue
 laudabiliter. **N**am multi per
 transitoria mala ad p̄man
 sura bona fortiter tetenderūt
 qui profecto spe b̄ti sūt etiā
 cū sūt in transitorijs malis
 per que ad bona nō t̄nsiua
 p̄ueiūt. **S**ed qui spe b̄tis est
 nōdū b̄tis ē. **E**xpectat nāq; p̄
 paciētiā b̄titudinē quā nōdū
 tenet. **C**ui uero sine ulla spe
 tali sine ulla tali mercede
 cruciat. q̄ntalibet adhibe
 at toleranciā nō ē b̄tis uera
 citer sed miser fortiter. **N**e
 q; em̄ p̄ptea miser nō ē. q; **m**
 inferior eēt si et ipaciēter
 miseriam sustineret. **P**orro
 si ista nō patit̄ que nollet
 pati in suo corpe: nec dum
 quidē b̄tis habendus est
 qui nō uiuit ut uult. **U**t
 em̄ alia omittā que corpe
 illeso ad aīmi p̄tinent offē
 siones sine quibus uiuere
 uellem⁹ et sūt inuīabilia.
Uellet utiq; si posset ita sal
 uū atq; incolumē habē cor
 pus et nullas ex eo pati
 molestias ut id haberet
 in potestate aut in ipius

corruptione corporis. **Q**uā
 nō habet ac pendet in incerto
 profecto nō uiuit ut uult.
Similis em̄ per fortitudinē
 sit patus. **E**xape et equo fer
 re aīmo quicquid aduersita
 tis acciderit manūit t̄n ut
 nō accidat. et si possit facit
 atq; ita patus ē in utrūq;
 ut q̄ntū in ipō ē alterū optet
 alterū uitet. et si qd' uitat i
 currerit. ideo uolens ferat
 quia fieri nō potuit quod
 uolebat. **N**e opprimatur qd'
 sustinet. sed premi nollet.
Quomō ego uiuit ut uult?
An quia uolens fortis est ad
 ferenda que nollet illata.
Ideo igit̄ id uult qd' p̄t qm̄
 qd' uult nō p̄t. **H**ec est tota
 utrū ridenda an potius sup
 ba supborū b̄tudo mortaliū
 gloriāncū se uiuere ut uolūt
 quia uolentes paciēter fert̄
 que accidere sibi nolūt hoc ē
 em̄ aut̄ qd' sapient̄ dixit
 therenctus. **T**am nō p̄t id fi
 eri qd' uis id uelis qd' possis
Comode hoc dictū esse quis
 negat. **S**ed consiliū est datū
 misero ne eēt inferior. **B**t̄s
 aut̄ quales se eēt omēs uolūt
 nō recte nec uere dicit̄ nō
 p̄t fieri qd' uis. **S**i em̄ b̄tis
 est quicquid uult fieri p̄t:
 quia nō uult qd' fieri nō

Sed nō est mortalita
 har uita. nec erit n
 mortalitas erit. **Q**ue
 alioq; homi dari possit
 cū b̄tudo quereret.
 sine immortalitate nō po
 p̄fectam b̄titudinē
 p̄fectam uita eē nō poss
 uo b̄ti esse. **C**ap. viij
 uis hōies uolūt si u
 profecto eēt et i mor
 uolunt. **A**lter em̄ b̄ti eē
 Deniq; et de imor
 interrogari sicut de
 omēs eā se uelle
 uolent. **S**ed qualisq;
 uo q; potius uolent qm̄
 uita q̄ritur ymo u
 uita immortalis des
 qua uera b̄tudo e
 uis. **N**e quippe b̄tis uiu
 uis q̄ritur. **D**ixim⁹ et astru
 uis q̄ritur qui uiuit ut
 uis male aliquid uult.
 uis male uult imor
 uis hōies huāna capax
 uis natiā. **C**u⁹ si
 nō ē n̄ b̄titudis rapax
 uis hō b̄tis uiuat. opor
 uis. **Q**ue porro mo
 uis ip̄a deserit. **B**t̄s
 uis illa manere quō p̄t.
 uis deserit aut nolentē
 uis deserit a uolen
 uis uita. **S**i nolentem
 uis uita que ita est i

potest. Sed nō est mortalita-
tis hui⁹ hec vita. nec erit n̄
qm̄ et īmortalitas erit. Que
si nullomō homī dari posset
frustra etiā bt̄itudo quereret.
quia sine īmortalitate nō po-
test eē. **Perfectam bt̄itudinē
nisi in eterna vita eē nō posse**
Qu ergo bt̄i esse **cap. viij.**
Omēs hoīes volūt si ve-
rū volūt q̄ profecto eē et īmor-
tales volunt. Aliter enī bt̄i eē
nō possūt. Deniq; et de īmor-
talitate interrogati sicut de
bt̄itudine omēs eā se uelle
respondent. Sed qualiscūq;
bt̄itudo q̄ potius potetur qm̄
sit. in hac vita q̄ritur ymo vō
fingitur dū īmortalitas despa-
tur sme qua vera bt̄itudo esse
nō potest. Ille quippe bt̄e viuit
qd̄ iam sup̄ dixim⁹ et astru-
endo satisfecim⁹ qui viuit ut
vult nec male aliquid vult.
Nemo autē male vult īmor-
talitatē si eius huāna capax
ē deo donāte natūa. Cui⁹ si
capax nō ē n̄ bt̄itudis capax
ē. Ut enī hō bt̄e viuat. opor-
tet ut viuat. Que porro mo-
rientē vita ip̄a deserit. bt̄a
vita tū illo manere quō p̄t.
Cū autē deserit aut nolentē
proculdubio deserit a volen-
tem aut neutrū. Si nolentem
quō ē bt̄a vita que ita est ī

volūtate ut nō sit in pt̄ate?
Cūq; bt̄s nemo sit aliquid vo-
lendo n̄ habendo. q̄nto min⁹
bt̄s ē qui nō honore nō posses-
sione. non qualibet alia re. sed
ip̄a bt̄a vita nolens deserit
qm̄ ei vita nulla erit. unde et
si nullus sensus relinquatur
quo sit misera. P̄tea enī bt̄a
vita discedit qm̄ tota vita dis-
cedit. miser est tñ qm̄ diu sen-
tit quia scit se nolente consu-
mi p̄pter qd̄ teteā et qd̄ pre-
teritis diligit. Nō igit̄ p̄t
vita et bt̄a eē et nolentem
deserere; q̄a bt̄s nemo nolēs
fit ac p̄ hoc q̄nto magis nolē-
tem deserendo miserū facit:
que si nolenti p̄sto eēt miser
faceret. Si autē volētē deserit.
etiā sic quō bt̄a eāt quā peri-
re voluit qui habebat. Res-
tat ut dicant neutrū eē ī aīo
bt̄i. id ē eū deserit a bt̄a vita
tū per mortē deserit tota vi-
ta n̄ nolle nec velle ad utrūq;
enī pato et equo corde consis-
tere. Sed nec ista bt̄a ē vita
que talis ē ut quē bt̄m facit
amore eius indigna sit. Quō
ē enī bt̄a vita quā nō amat
bt̄is? Aut quomō amat qd̄
utrū vigeat aut pereat īdif-
ferenter accipit. nisi forte vir-
tutes quas p̄t solam bt̄itu-
dinē sic amam⁹ p̄suadere

nobis audēt ut ipam bñtudi
 uē nō amem? **Q**uod si faciunt
 etiā ipās utiqz amare desis
 tim⁹ qñ illā ppt⁹ quā solam
 istas amauim⁹ nō amam⁹.
Demde quō erit vera illa
 tam pfecta tam examinata.
 tam eliquata tam certa sen
 tentia. btōs eē oēs hoīes vel
 le si ipi qui iam btī sūt btī eē
 nec nolunt nec volūt. **A**ut si
 volūt ut veritas clamat ut
 natuā cōpellit cui sūme bo
 nus et imutabiliter btīs cre
 ator hoc mōdit si volūt iqm
 btī eē qui btī sūt btī nō eē
 utiqz nolunt. **S**i aut btī non
 esse nolūt protuldubio no
 lūt cōsumi et p̄re qd' beati
 sūt nec nisi viuentes btī eē
 pnt. **N**olūt igit p̄re qd' vi
 uūt. imortales ergo eē volūt
 quicūqz vere btī uel sūt uel
 esse cupiūt. **N**on aut viuit
 btē cui nō adest qd' vult. **N**ul
 lo mō igit eē poterit vita ve
 raciter btā nisi fuit sempit
 na. **I**zant utrū capiat huā
 na natura quā tñ desidera
 bilē confitetur nō parua q̄s
 tio ē. **S**ed si fides assit que
 iest eis quibus dedit potes
 tatē ihs filios dei fieri nulla
 questio est. **Ex eternitatis**
capax sit huāna natura.
Capitulū nomū ~

Humanus quippe argumē
 tationibus hec tuemre
 conātes vix magno pauti pre
 diti ingenio habūdantes orio
 doctrimisqz subtilissimis eru
 diti ad mdagandā solius aīe
 imortalitatem puenire po
 tuerūt cui tamen aīe beatā
 vitā nō iuenerūt stabile id
 est verā. **A**d miseras eā q̄pe
 vite hui⁹ etiā post btitudiēz
 redire dixerūt. **E**t qui eoz
 de hac erupuerūt sentētia
 et aīaz purgatā in sempit
 na beatitudiē sine corpore
 collocandā putarunt talia
 de mūdi retroz sū eternitate
 sentiūt ut hanc de aīa sentē
 tiā suā ipi redarguat qd' hū
 longū est demōstrare. sed i
 libro xij^o de ciuitate dei sa
 tis a nobis ē qñtū arbitroz
 explicatū. **F**ides aut ista totū
 hoīem imortalē futur⁹ qui
 utiqz constat aīa et corpe et
 ob hoc vere btīm nō argumē
 tatione huāna sed diuina au
 toritate promittit. **E**t idō cū
 dictū eēt in euāgelio qd' ihs
 dederit ptātē filios dei fieri
 hys qui receperūt eū et qd'
 sit recipisse eū breuiter fuis
 set expoītū dicendo credētibz
 in nomē ei⁹ quomō filij dei
 fierent eēt adiuūtū. qz non
 ex sanguibz neqz ex volūate

carne neq; ex voluntate viri
 sed ex deo nati sunt ne ista hoī
 nū quā videm⁹ et gestamus
 infirmitas tantā excellentiā
 desperaret ilico anexū ē et ver
 bū caro factū est et habitavit
 in nobis. ut a cōtrario suade
 retur qd' incredibile videbat.
 Si enī natūa dei filius ppter
 filios hoīm misericōdia factus ē
 hoīs filius. hoc est eī verbum
 caro factū est et habitavit
 in hoīb; qnto est credibilius
 natura filios hoīs grā dei fie
 ri dei filios et habitae ī deo
 in quo solo et de quo solo eē
 possint bñ participes īmor
 talitatis eius effecti ppter qd'
 psuadēdū dei filius particip⁹
 nrē īmortalitatis effectus ē.

**An alio mō omēs deus hoīem
 eternitati debuerit reforma
 re qm̄ ut sibi dei filius natu
 ram viret humanā cap. x^m**

Eos itaq; qui dicūt ita
 nedefuit deo modus a
 lius quo liberaret hoīes a mi
 seria mortalitatis hui⁹ ut vni
 genitū filiū deū sibi coeternū
 hoīem fieri vellet induendo
 humanā aiāz et carnē. mor
 talemq; factū mortē perpeti.
 parū est sic refelle' ut istum
 modū quo nos per mediatō
 rem dei et hoīm hoīem xpm̄
 ih̄m deus liberare dignatur
 asseramus bonū et diuine cō

gruū dignitati. verū etiā ut ostē
 dam⁹ nō aliū modū possibile
 deo defuisse cui⁹ potestati cūcta
 equaliter subiacerent. Sed sanā
 de nrē miserie cōuenientiore
 modū aliū nō fuisse nec esse
 oportuisse. Quid enī tā neces
 sariū fuit ad erigendā spem
 nrām. mentesq; mortaliū con
 ditione ip̄i⁹ mortalitatis abiec
 tas ab īmortalitatis despera
 tione liberandas. qm̄ ut demō
 straretur nobis qnti nos pen
 deret deus. qntūq; diligeret
 Quid vō hui⁹ rei tanto isto
 iudicio manifestius atq; p̄cla
 rius qm̄ ut dei filius īmutabi
 lit' bonus in se manēs qd' eāt
 et a nobis pro nobis accipiēs
 qd' nō erat ppter sue nature de
 trimētū nrē dignatus īre cō
 sortū prius sine ullo malo suo
 merito mala nrā perferret ac
 si iam credentib; qntū nos di
 ligat deus et quod desperaba
 mus iam speratib; dona ī nos
 sua sine ullis bonis meritis
 nrīs. p̄mo p̄cedentib; et ma
 lis meritis nrīs in debita lar
 gitate conferret. Quā et ea q̄
 dicūt' merita nrā dona sunt
 eius. Ut enī fides per dilecti
 onē oparetur caritas dei diffu
 sa est in cordib; nrīs per sp̄m
 sc̄m qui datus ē nobis. Tunc
 est aut datus. qm̄ ē ih̄s resur
 rectione clarificatus. Tunc ei

eū se missurū eē promisit et mi-
sit. qā tūc sicut de illo scriptū est
et ante p̄dictū ascendit ad altū
captiuauit captiuitatē dedit do-
na hoībz. **H**ec dona sūt merita
nrā quibz ad sūmū bonū imor-
talis b̄titudis puenim⁹. **C**ōmē-
dat aut̄ iqt̄ apl̄s caritatē suam
deus in nobis qm̄ si cū adhuc
p̄tōres essem⁹. xp̄c̄ pro nobis
mortuus est multo magis ius-
tificati nūc in sanguinē xp̄i sal-
ui erim⁹ ab ira p̄ xp̄m̄ adhuc
addidit et dixit. **S**i enī cū iūni-
ci essem⁹ reconciliati sum⁹ dō
per mortē filij eius. multo ma-
gis reconciliati salui erimus
in uitā xp̄i. **Q**uos p̄tōres dix̄
prius. hos posterus iūmicos
dei. et quos prius iustificatos
in sanguinē ih̄u xp̄i. eos posteri-
us reconciliatos per mortem
filij dei. et quos prius saluos
ab ira per xp̄m̄ eos postea sal-
uos in uitā xp̄i. **N**on ergo atē
istā gratiā quoquō p̄tōres sūt
in talibz p̄tōris fuim⁹ ut iūmi-
ci essemus dei. **S**uperius autē
idē apl̄s nos p̄tōres et iūmi-
cos dei duobz idēntidē noībz
appellauit vna uel ut mitissi-
mo alio plane atrocissio dices.
Si enī xp̄s cū infirm⁹ essem⁹
adhuc iuxta tempus pro ip̄i-
is mortuus ē. **Q**uos infirmos
eosdem ip̄os nūcupauit. **I**e-

ue aliquid uidet infirmitas.
sed aliqui talis ē ut impietas noi-
netur. **N**isi tū infirmitas eēt
medicū naturū nō haberet.
que ē hebrayce ih̄s. grece so-
ther. nrā autē locutione salua-
tor. **E**d verbū latina lingua
antea nō habebat. sed habet
poterat sicut potuit qm̄ uoluit.
Hec autē apl̄i sentētia p̄tendens
ubi ait adhuc tū infirm⁹ eēm⁹
iuxta tempus pro impijs mor-
tuus ē. coheret hys duobz se-
quētibz. quaz in vna dixit
p̄tōres. in alia iūmicos dei tūq̄
illis singulis reddiderit singu-
la p̄tōres ad infirmos iūmicos
dei referens ad ip̄ios. **Q**ua
ratione in sanguinē xp̄i iustifi-
centur credentes et quō in hoc
sacrū totius sit tūctans opa.
Sed quid ē iustifi-
cati in sanguinē xp̄i.
Que uis est hui⁹ sanguinis
obsecro ut in eo iustificentur
credentes. **E**t quid est recon-
siliati per mortē filij ei⁹. **I**ta-
ne uero cū irasceretur nobis
deus. p̄r̄ uidit mortē filij sui
pro nobis et placatus ē nob⁹.
Nūquid go filij eius usq̄ adeo
nobis iam placatus eāt ut pro
nobis etiā dignaretur mori
pater ued⁹ usq̄ adeo adhuc
irascebatur ut nisi filius pro
nobis moreretur nō placaret.

Et quid est quod alio loco idem ipse
 doctor gentium. quod ergo inquit di-
 cum ad heret: Si deus pro nobis.
 quis contra nos qui filio pro
 non peperit. sed pro nobis om-
 nibus tradidit eum. quomodo non
 et cum illo omnia nobis donauit.
 Numquid tibi iam placatus est
 pater pro filio non parcens
 pro nobis eum tradet. Nonne
 videtur hec illi velut aduersa
 esse sententia. In illa moritur pro
 nobis filius. et reconciliatur
 nobis pater per eius mortem. In hac
 autem tanquam prior nos dilexerit.
 pater ipse pro nobis filio non parcat
 ipse pro nobis eum tradidit ad
 mortem. Sed video quod et antea
 pater dilexit nos non solum antequam
 pro nobis moreretur filius sed
 antequam cederet mundum ipso tes-
 tante apostolo qui dicit. Sicut e-
 legis nos in ipso ante constitutionem
 mundi. Hec filius pro nobis non
 parcente pro nobis velut iu-
 tus est traditus. quia et de ipso
 dominus est. qui me dilexit et tra-
 didit seipsum pro me. omnia ergo
 similiter et pater et filius et amor
 spiritus pariter et concorditer
 operantur. Tamen iustificati
 sumus in christi sanguine et recon-
 ciliati sumus deo per mortem filii
 eius. Et quomodo id factum sit ut po-
 teo etiam id quantum satis videbi-
 tur explicabo. **¶ Ad merito**

**homo dyabolice sit traditus
 potestati. Caplin. XII.**

Quadam iustitia dei in potestate
 diaboli traditum est
 genus humanum propter primum hominem
 in omnes utriusque sexus commix-
 tione nascentes originaliter
 transmissit et parentum primorum
 debito vniuersos posteros
 obligante. Hec traditio pri-
 us in genesi significata est.
 ubi cum serpente dictum est ter-
 ram manducabis. hoc dictum est
 terra es et in terra ibis. Et
 quod dominus est in terra ibis. mors
 corporis pronuntiata est quia non ipse
 fuerat expturus si peccasset
 ut factus est reus. Quod
 vero viuente aut. terra es oste-
 dit totum hominem in deteriorem con-
 ditum. Tale est enim terra es
 quale illud non permanebit spiritus
 meus in hominibus istis quoniam caro est.
 Tunc ergo demonstratur et tra-
 ditum cui dictum fuerat terram
 manducabis. apostolus autem aper-
 tus hoc predicat ubi dicit. Et
 vos cum essetis mortui delictis
 et peccatis vestris in quibusambu-
 latis secundum sensum mundi huius
 secundum principem potestatis aeris hu-
 ius spiritus eius qui nunc operatur
 in filiis diffidentie in quibus
 et nos omnes aliquando conuer-
 sati sumus in desideriis car-
 nis nostre. facientes voluntatem

carnis et affectionū. et era
 natura filij ire sicut et ceteri.
Filij diffidentie sūt infideles.
 Et quis hoc non est anq̄m
 fidelis fiat. Quod circa oēs
 hoīes ab origine sub p̄ncipe
 sunt p̄tatis aeris qui opat̄
 in filiis diffidentie. Et quod
 dixi ab origine. hoc est qd̄
 dicit apl̄s natura et se fuis-
 se sicut et ceteros. **N**atura
 scilicet ut ē de p̄nata p̄tate nō
 ut recta creata est ab iūcio.
Modus aut̄ iste quo tradi-
 tus est homo in dyaboli po-
 testatem. nō ita debet itel-
 ligi tanq̄m hoc deus fecerit
 aut fieri iusserit. sed q̄ t̄m
 p̄miserit. iuste t̄m **I**llo enī
 deserente p̄tate p̄t̄i auc-
 tor illius iuasit. **N**ec ita sa-
 ne deus deseruit creaturā
 suā ut non se illi exhiberet
 deū creantē et uiuifican-
 tem. et inter penalia ma-
 la etiam bona malis m̄lta
 prestantē. **N**on enī conti-
 nuit in ita sua misericor-
 dias suas. nec hoīem a le-
 ge sue potestatis amisit
 q̄m in p̄tate dyaboli eē per-
 misit quia nec ip̄e dyabo-
 lus a p̄tate oīpotētis alie-
 nus ē sicut neq̄ a boītate.

Nam et maligni angeli v̄n
 qualicūq̄ subsistet̄ vita nisi
 per eū qui uiuificat oīa. **S**i
 ergo cōmissio p̄tate per ita
 dei iustā hoīem subdidit dia-
 bolo. profecto remissio p̄tate
 per reconciliationē dei beig-
 nā eruit hoīem a dyabolo.
De consilio dei quo ei pla-
 cuit ut potestas dyaboli
 non potentia sed iustitia
 vinceretur. **Capl. xiii.**

Non autē dyabolus po-
 tentia dei. sed iustitia
 a superandus fuit.
Nam quid oīpotente poten-
 tias aut cuius creature po-
 testas potestati creatoris cō-
 parari p̄t. **S**ed cū dyabolus
 vitio p̄uersitatis sue factus
 sit amator potentie et deser-
 tor oppugnator q̄ iusticie sic
 enī et hoīes eū tantomagis
 imitantur. q̄nto magis neglec-
 ta uel etiā p̄osa iusticia pote-
 tie student. eiusq̄ uel adep-
 tione letantur uel īflāmāt
 cupiditate placuit deo ut p̄-
 eruendū hoīem de dyaboli
 p̄tate. non potētia dyabolus
 sed iusticia vinceret. atq̄ ita
 et hoīes imitantes xp̄m. ius-
 titia quererent dyabolū vin-
 cere non potētia. nō q̄ po-
 tentia tāq̄ mali aliquid fu-

...de se. Sed oī seruā
 ...i quā p̄tate iusticia
 ...mōtū p̄tate p̄tate esse
 ...Tēnere q̄ mō
 ...potētia ī mō
 ...cū p̄tate qm
 ...hōm quā potēntas
 ...in terra trācula īfr
 ...et dī potētur
 ...mali
 ...Cōtate iust
 ...hō quā ī ceu
 ...ce q̄ lege ma donū
 ...a diebus
 ...dōmē fōdatū per
 ...q̄m nō repellū
 ...et hereditatē
 ...quod ad
 ...i iu
 ...eū q̄ habent eum oī
 ...mode. **H**oc ip̄e tpe
 ...potētia populi
 ...plebem
 ...sua nō de
 ...accēta et
 ...atq̄ ī
 ...quodisq̄
 ...habet īfr
 ...iudici
 ...atq̄
 ...sine ser
 ...iusticia
 ...potēntia
 ...quippe
 ...iusticia ac
 ...iudicium
 ...permet

gienda sit. Sed ordo seruandus est quo prior est iusticia. Nam quanta potentia potest esse mortaliu. Teneant ergo mortales iusticia. potentia imortalibus dabitur. Cui copata quanta talibus eorum hominum qui potentes vocantur in terra ridicula infirmitas inuenitur et ibi foditur patrum fouea ubi videntur malis plurimum posse. Cantat autem iustus et dicit. **B**onus homo quem tu exaudiveris domine et ex lege tua docueris eum ut mitiges ei a diebus malignis donec fodiat peccatorum fouea quam non repellit dominus plebem suam. et hereditatem suam non derelinquet quoad usque iusticia conuertatur in iudicium. et qui habent eam omnes recti sunt corde. **H**oc igitur tempore quo differtur potentia populi dei non repellit dominus plebem suam et hereditatem suam non derelinquet quanta talibus acerba et indigna namque humilitas atque infirma patitur quoad usque iusticia quam nunc habet infirmitas prior conuertatur in iudicium hoc est iudicium accipiat potestatem quod iustus in fine seruatur cum precedente iusticia ordine suo fuerit potentia subsequuta. Potentia quippe adiuncta iusticie vel iusticia accedente potentie iudicariam potestatem facit. **P**ertinet

autem iusticia ad voluntatem bonam. unde dictum est ab angelis nato christo. **G**loria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone voluntatis. Potentia vero sequi debet iusticia non pretere. ideo et in rebus sanctis ponitur id est prosperis. **D**erunde autem a sequendo sunt dicte. **C**um enim beatum faciunt sicut superius disputauimus due res bene velle et posse quod velis non debet esse illa puerilitas que in eadem disputandoe notata est ut ex duabus rebus que faciunt beatum posse quod velis homo eligat. et velle quod oportet negligat cum prius debeat adhibere voluntatem bonam. magna vero postea potestate. **B**ona porro voluntas purganda est a vitiis. a quibus si vincit homo ad hoc vitiat ut male velit. **E**t bona iam voluntas eius quomodo erit. **O**ptandum est itaque ut potestas nunc detur sed contra vitia propter que vincenda potentes nolunt esse homines et volunt propter vincendos homines ut quid hoc non ut vere victi falso vincant. nec sint veritate sed opinione victores. velut homo prudens esse. velut fortis. velut temperans. velut iustus. atque ut heret veraciter possit potentiam plane optet atque appetat ut potens sit in seipso et miro modo aduersum seipsum pro seipso cetera

ved que bene vult et tamen
 nō potest. sicut est īmortali-
 tas et vera ac plena felicitas
 desiderare nō cesset et pacie-
 ter expectet. **De omī debito
 per nichil debentem xpī**
Quod soluto. caplm xiii.
 ue est igitur iusticia qua
 victus est dyabolus que nisi
 iusticia ihū xpī. Et quomō
 victus ē. Quia cū ī eo nichil
 morte dignū īueniret occidit
 eū tñ. Et utiqz iustū ē ut debi-
 tores quos tenebat liberi di-
 mittantur ī eū credentes que
 sine ullo debito occidit. Hoc
 est qd iustificari dicim⁹ ī san-
 guine xpī. Sic quippe ī re-
 missione patōz nōz īnocēs
 ille sanguis effusus ē. Unde
 se dicit ī psalmis ī mortu-
 is liberū. Solus enī a debi-
 to mortis liber est mortuus.
 Hinc et ī alio psalmo dicit
 que non rapui tūc exsolue-
 bam. rapinam volens ītelli-
 gi patm̄ quia usurpatū est
 contra licitū. Unde p̄ os etiā
 carnis sue sicut ī euāgelio
 legit⁹ dicit. Ecce venit prin-
 ceps mūdi hui⁹ et ī me nichil
 īueniēt. id ē nullū patm̄ sed
 ut sciant omēs inquit quia
 volūtate patris mei facio sur-
 gite eamus hinc. Et pergit
 inde ad passionē ut pro de-
 bitoribus nobis qd' ip̄e non

debebat exsolueret. Nūquid
 isto iure equissimo dyabolus
 vinceret. si potēna xpī cū illo
 agere nō iusticia voluisset. S;̄
 postposuit qd' potuit ut prius
 ageret quod oportuit. Ideo autē
 illū eē opus erat et hoīz vdm̄.
 Nisi enī homo eēt nō posset
 occidi. Nisi et deus eēt nō cre-
 deretur noluisse qd' potuit. s;̄
 nō potuisse quod voluit. nec
 ab eo potencie plātā fuisse ius-
 ticiā. sed ei defuisse potenciam
 putarem⁹. Nūc vero huāna
 pro nobis passus ē quia hō eēt
 Sed si noluisse etiā hoc nō
 pati potuisset quia deus erat.
 Ideo gracios facta ē ī hūilita-
 te iusticia quia posset si nolu-
 isset hūilitatē nō p̄eti tanta
 ī diuinitate potencia. ac sic
 moriente tam potente nobis
 mortalibz īpotentibz et cōmē
 data est iusticia et promissa
 potencia. Hoz em̄ duoz unū
 fecit moriendo alterz resurgē-
 do. Quid enī iustū qm̄ usqz
 ad mortē crucis pro iusticia
 puenire. Et quid potentius
 qm̄ resurgere a mortuis et
 intelū cū ip̄a carne ī qua ē
 occisus ascendere. Iusticia q̄
 prius et potencia postea dya-
 bolū vicit. Iusticia scilicet qā
 nullū patm̄ habuit et ab illo
 est iustissime occisus potēna
 vero quia resurrexit mortuus

... dyabolus virtus n...
 ... xpī nō xpī...
 ... dyabolū...
 ... ab illo occisus ē...
 ... illud ē manus et...
 ... profundus...
 ... dyabolū virtū qm̄ sibi...
 ... obediē. id ē qm̄ xpīus...
 ... dicit em̄ sanguis ille...
 ... qui nullū habuit...
 ... demissionē nōz...
 ... ut quia eos dya...
 ... moris obfingit...
 ... dimitteret...
 ... imerito pe...
 ... har erant...
 ... ut hoc virilo...
 ... vasa eius...
 ... cū nō ip̄o...
 ... vasa

xiii.

nūq̄m̄ postea mortuus. Sed po-
tencia dyabolū viciisset etiā si
ab illo nō potuisset occidi. quōs
maioris sit potētie etiā ipam
mortē vincere resurgēdo quā vi-
tare viuendo. Sed aliud ē p̄pt̄
qd̄ iustificam̄ in xp̄i sanguine
cū per remissionē p̄cc̄torū erui-
mur de dyaboli p̄tate. hoc ad
id p̄tinet qd̄ a xp̄o iusticia dya-
bolus vincit̄ nō potētia. ex infir-
mitate quippe quā suscepit ī
carne mortali. nō ex īmortali
potētia crucifixus ē xp̄s de qua
tamē infirmitate ait ap̄ls. **Quid**
infirmitū est dei. fortius ē hoībz.

In quo sit dyabolus victus a

Non est itaq; xp̄o **cap. xv.**
difficile videre dyabolū
victū qm̄ qui ab illo occisus ē
resurrexit. Illud ē maius et
ad intelligendū profundius.
videre dyabolū victū qm̄ sibi
viciisse videbat. id ē qm̄ xp̄us
occisus ē. Tūc em̄ sanguis ille
qm̄ eius erat qui nullā habu-
it oīno p̄cc̄m̄ ad remissionē m̄oꝝ
fusus ē p̄cc̄torū. ut quia eos dya-
bolus merito tenebat q̄s p̄cc̄-
reos condicioi mortis obstinx̄.
hos p̄ eū merito dimitteret.
quē nullū p̄cc̄m̄ rex ī merito pe-
na mortis afficit. **Hac etiam**
iusticia victus et hoc vitulo
vinctus ē fortis ut vasa eius
irripent̄ que apud eū cū ip̄o
et angelis eius fuerūt vasa

ire et in vasa misericordie verterē-
tur. **Hec** quippe verba ip̄s dñi
ihū xp̄i de celo ad se facta cū
primū vocatus ē narrat ap̄ls
paulus. **Et** nam inter cetera
que audiuit etiā hoc sibi dictū
sit loquit̄. **Ad** hoc em̄ tibi appa-
ruū ut constituā te m̄strū et
testem eoz que a me vides
quibz etiā p̄ceco tibi liberās
te de p̄plo et gentibz ī quas
ego mitto te aperire oculos te-
corū ut auertantur a tenebris
et a p̄tate sathane ad dñm ut
accipiāt remissionē p̄cc̄torū et
fortem q̄ in sc̄is et fidem q̄ in
me est. **Unde** exhortans idem
ap̄ls se credentes ad gr̄az actio-
nē deo p̄ū qui eripuit nos īq̄t̄
de p̄tate tenebrarū et translu-
lit in regnū filij claritatis sue ī q̄
habem⁹ redemptionē in re-
missionē p̄cc̄torū. **In** hac redēp-
tione tāqm̄ p̄cc̄m̄ pro nobis
datū ē sanguis xp̄i. **Quo**
accepto dyabol⁹ non dilatar⁹
est sed ligatus ut nos ab ei⁹
nexusibus soluerem⁹. **Hec** quē
qm̄ secū eoz quos xp̄s ab oī
debito liber in debito fuso suo
sanguine redemisset p̄cc̄torū re-
tibz īuolutū traheret ad sedē
ac sempitēne mortis exitū.
sed hactenus morerent̄ ad
xp̄i gr̄am p̄tinentes. p̄rogm̄-
ti et p̄destinati et electi an̄
constitutionē mūdi q̄s pro

mitas

ditat⁹

illis ipse mortuus est xps. car-
 nis tantum morte non spūs.
Ad quā utilitatē fidelium re-
natorum mala que per ori-
ginale peccatum sunt contrac-
ta conuersa sunt Cap. XVI.

Quāuis enim et ipsa mors
 carnis de peccato primi
 hominis originaliter uenerit
 tamen bonus eius usus glorio-
 sissimos martires fecit. Et
 ideo non solum ipsa sed omnia scilicet
 huiusmodi mala dolores labores
 que homini quicquid de peccato et
 maxime de peccato originali
 meritis ueniant. unquam facta
 est et ipsa uita uinculo mor-
 tis obstructa. tamen et remis-
 sis peccatis. remanere debue-
 runt cum quibus homo pro
 ueritate certaret et unde
 exerceretur uirtus fidelium
 ut nouus homo per testamen-
 tum nouum inter mala huius
 seculi nouo seculo prepararetur
 miseriam quam meruit uita
 ista dampnata sapienter tol-
 lerans et quia finietur prou-
 denter gratulans beatitudi-
 nem uero quam liberata uita
 futura sine fine habitura
 est. fideliter et patienter
 expectans. Diabolus enim
 a dominatu et a cordibus fideli-
 um foras missus in quorum
 damnatione atque infidelitate
 licet damnatus etiam ipse
 regnabat tantum procon-

ditione mortalitatis huius
 aduersari simitur. quantum
 eis expedire nouit. de quo
 sacre littere personent per os ap-
 toli. fidelis deus qui non per-
 mittet uos temptari super
 id quod potestis. sed faciet cum
 temptatione etiam exitum ut
 possitis sustinere. profunt
 autem ista mala que fideles
 pie perferunt uel ad emen-
 danda peccata. uel ad exercen-
 dam probandamque iusticiam.
 uel ad demonstranda uite
 huius miseriam. ut illa ubi est
 uirtus uera. atque perpetua et
 desideret ardentius et instan-
 tius inquirat. Sed circa eos
 ista seruantur de quibus ap-
 toli dicit. Scimus quoniam diligentibus
 deum omnia cooperantur in bonum
 hijs qui secundum propositum uocati
 sunt sancti. quoniam quos ante
 presciuit et predestinauit con-
 formes fieri imaginibus filij
 eius. ut sit ipse primogenitus
 in multis fratribus. Quos
 autem predestinauit. illos et uo-
 cauit. et quos uocauit ipsos et
 iustificauit. Quos autem iustifi-
 cauit ipsos et glorificauit. horum
 predestinatorum nemo cum dyabo-
 lo perit. nemo usque ad mortem
 sub dyaboli potestate rema-
 nebit. Demde sequitur quod iam
 commemorauimus supra. Et uidetur
 dicemus ad hec. Si deus pro

Cui filio
 pro nobis
 et tu il
 cur ergo
 pro no
 mo
 ad nos liberandos
 potest
 nec de
 e
 sus
 est
 debi
 semper
 liberaretur.
 et
 mo
 mo
 se
 esse
 u
 xpo
 debita
 omni-
 caritatem
 ad huc
 pro nobis
 iusti-
 iusti
 a per
 de
 habe
 de
 iusti

.xiii.

nobis q̄s contra nos. Cui filio
 p̄p̄rio nō peperit. sed pro nobis
 oībz tradidit eū quō nō et cū il
 lo oīa nobis donavit. Cur ergo
 nō fieret mors xp̄i. ymo cur nō
 p̄termisiss̄ alyis inuābilibz mo
 dis quibus ad nos liberandos
 uti posset om̄ps. ip̄a potissim̄
 eligeretur ut fieret ubi nec de
 diuinitate ei⁹ aliqd̄ im̄inutū ē
 aut mutatū. et de huaitate sus
 cepta tm̄ beneficij collatū est
 hoībz ut a dei filio sēpitno eodē
 q̄ hoīs filio morte t̄p̄alis īdebi
 ta redderet̄ qua eos a sempit̄
 na morte debita liberaretur.
 Pat̄a nr̄a dyabolus tenebat. et
 p̄ illa nos merito figebat ī mor
 tem. Dimisit ea ille qui sua nō
 habebat. et ab illo īmerito est
 perductus ad mortē. Tanti va
 luit sanguis ille ut neinē xp̄o
 indutū ī eterna morte debita
 detinere debuerit qui xp̄m
 morte m̄debita ad t̄p̄ē occidit.
 Cōmendat ergo d̄s caritatem
 suā ī nobis. qm̄ si cū adhuc
 pat̄ores eēim⁹. xp̄s pro nobis
 mortuus ē. multo magis iust̄
 ficati nūc ī sanguīe n̄p̄i. iust̄
 ficati plane ī eo q̄ a pat̄is oī
 bus liberati. Liberati aut̄ a per
 tatis oībz. qm̄ pro nobis est dei
 filius qui nullū peccatū habe
 bat occisus. Salui ergo erimus
 ab ira per n̄m̄ ab ira utiq̄ dei
 que nihil est aliud qm̄ iusta

vindicta. Non em̄ sicut hoīs
 aī pturbatio est ira dei. s̄ illi⁹
 ira ē cui dicit alio loco sancta
 sc̄ptūa. Tu aut̄ dñs virtutum
 cū tranquillitate iudicas. Si
 ḡ iusta diuina vindicta tale
 nomē accepit. etiā reconsiilia⁹
 dei que recte intelligit̄ nisi
 cū talis ira finitur. Nec ī
 m̄ici exam⁹ deo nisi quēadmo
 dū iusticie sūt īm̄ica peccata.
 quibus remissis tales īm̄icine
 tate finiuntur et reconsiiliant̄
 iusto quos n̄p̄e iustificat. Nō
 tamē etiā īm̄icos utq̄ dilexit
 qn̄quidē filio p̄p̄rio nō peperit
 sed pro nobis oībus cū adhuc
 īm̄ici essem⁹ tradidit eū. Rec
 te ergo apl̄s secutus adiūxit.
 Si em̄ cū īm̄ici eēim⁹ reconsi
 liati sum⁹ deo per mortē filij
 eius per quē facta est illa re
 missio pat̄oz multo magis re
 consiliati salui erim⁹ ī vita ip̄
 suis. In vita salui qui p̄ mortē
 reconsiiliati. Quis em̄ dubi
 tet datur̄ amicis vitā suā. pro
 quibz īm̄icis dedit mortē suā.
 Non solū aut̄ iquit. sed ad glo
 riam ī deo per dñm̄ n̄m̄
 ih̄m̄ xp̄m̄. per quē nūc reco
 nsiliationē accepim⁹. Nō solū
 aut̄ salui erim⁹. sed et gloria
 mur nec ī nobis sed ī deo.
 nec per nos sed per dñm̄ n̄m̄
 ih̄m̄ xp̄m̄: per quē nūc recon
 siliationem accepim⁹ sc̄dm̄ ea

salui erim⁹ ab ira per n̄m̄. Iustificati inq̄
 ī sanguīe n̄p̄i

q̄ sup̄ius disposita sunt. Demde
 subūgit apl̄s. **Propter hoc sicut**
p̄ unū hoīē panē in hūc mūdū
intrauit et p̄ panē mors et ita
in omēs hoīēs p̄t̄nsit ī quo oēs
peccauerūt et t̄t̄a in quibus pro
lixius de duobz hoībuz disputat
Uno eodemqz p̄mo adā p̄ cuius
panē et mortē tāq̄m hereditarijs
malis posterī eius obligati su
mus. altero autē sc̄do adā qui
nō homo tm̄. sed etiā deus est.
quo pro quibz solūte qd̄ non
debebat. a debitis et paterms
et p̄p̄ris liberati sum⁹. Proinde
qm̄ p̄t̄ unū illū tenebat dya
bolus oēs per eius uiciatam
carnalem concupiscētiā gene
ratos. iustū ē ut p̄pter hunc
unū dimittat omnes per ei⁹
īmaculatā grām spiritalem
regeneratos. De hys que
per incarnationem xpi sūt
collata credentibz cap. xvij.

Sunt em̄ et alia multa q̄
 in xpi grām spūalē regene
 rata sunt. et alia multa q̄ in
 xpi incarnatione q̄ sup̄bis dis
 plēt. salubriter mtuenda atqz
 cogitanda sūt. **Quorū est unū**
qd̄ demonstratū ē hoī quē lo
rū haberet in rebus quas d̄s
condidit. q̄nquidē sic deo cōiū
gi potuit. huāna natūa ut ex
duabus substācijs fiet una per
sona. ac per hoc iam ex tribus
deo aiā et carne. Ut sup̄bi illi

maligni spūs qui se ad decipi
 endū quasi ad adiuuandū me
 dios mterponūt. non ideo se
 audeant hoī p̄pone quia non
 habent carnē. et maxime q̄a
 et mori in eadē carne dignatus
 est. ne ideo illi tanqm̄ deos se
 coli p̄suadeant. quia videntur
 eē imortales. Demde ut gratia
 dei nobis sine ullis p̄cedentibz
 meritis in hoīē xpo cōmēdare
 tur. quia nec ip̄e ut tanta vni
 tate vero deo cōiūctus vna
 cū illo p̄sona idem ip̄e homo
 assūptus. mox ut hō etiā d̄s
 filius dei fieret. ullis ē p̄ceden
 tibus meritis affectus. sed ex
 quo homo eē cepit. ex illo est
 et deus. **Un̄ dictū est. Verbū**
raro factū ē. Est etiam illud ut
ut sup̄bia hoīs que maximo
īpedimēto est ne m̄heret deo
per tantā dei hūilitatē redar
qui posset atqz sanari. Didit
quoqz homo q̄ longe recesserit
a deo q̄ illi valeat ad medi
nalem dolorem. q̄n p̄ talē me
diatorem redit qui hoībz et
deus diuinitate subuenit et hō
infirmitate cōuenit. Qd̄ autem
maius obediētie nobis p̄bere
tur exemplū qui p̄ īobediētiā
pieram⁹ qm̄ deo patri dei fili⁹
obediēs usqz ad mortē crucis.
Qd̄ p̄mū ip̄i⁹ obediētie ubi
ostenderetur melius. qm̄ in
carne tanti mediatoris que ad
vitā resurrexit eternā. Per
tinebat etiam ad iusticiā bom
tatemqz creatoris ut p̄ eandē

malis creatis superaret
 quos qui se posse grande
 de se ip̄o p̄tere venientie
 omne unam pe
 crederet uniuersum
capitulum vii ex maia v
in hūc mūdū xpm̄
capitulum viii de hoīe
capitulum ix in quo eē
capitulum x de hoīm. nō de
capitulum xi de adam qui p̄t̄
capitulum xii de hūmā
capitulum xiii de p̄t̄
capitulum xiiii de alitū
capitulum xv de uel alio
capitulum xvi de modo creare unū
capitulum xvii de uictor
capitulum xviii de melius uideratū
capitulum xix de uictū fuerat q̄
capitulum xx de hoīm deus.
capitulum xxi de hūmā un
capitulum xxii de tamē ex ure
capitulum xxiii de conceptū spūs nō
capitulum xxiiii de non libido p̄uēt
capitulum xxv de carnis concup
capitulum xxvi de q̄nquidē et q̄nquidē
capitulum xxvii de originale
capitulum xxviii de penitus remo
capitulum xxix de reddendo nō cōiūctō
capitulum xxx de fēditā uirgin
capitulum xxxi de nāscēbatur
capitulum xxxii de p̄mū hoīs. tantū
capitulum xxxiii de nō eā remis origi
capitulum xxxiiii de p̄t̄
capitulum xxxv de nāqz
capitulum xxxvi de rōta ḡde
capitulum xxxvii de nō om̄ talū

rationale creaturā superaret
dyabolus quā se supasse gaude
bat. et de ipō genere veniente.
qd' genus origine uiciata per
unū tenebatur vniuersum.

**De natiuitate dñi ex maia vir
gine et spū sancto. cap. xviii.**

Poteāt enī utiq; dō hoīez
alūde suscipe in quo eēt
mediator dei et hoīm. nō de
genere illius adam qui p̄cō
suo obligauit genus huānū
sicut ipm̄ quē p̄mū creauit
nō de genere creauit alicui.
poterat ergo uel sic uel alio
quo uellet modo creare unū
aliū de quo uinceret victor
prioris sed melius iudicauit
et de ipō qd' uictū fuerat ge
nere assumere hoīem deus:
per quē generis huānū uin
ceret uinictū et tamē ex vir
gine cui⁹ conceptū spūs nō
caro. fides non libido p̄ueit.
nec interfuit carnis concupis
cētia p̄ quā seīant et q̄cipiūt
ceteri qui trahūt originale
p̄cām. sed ea penitus remo
tissima. credendo nō cōcūbe
do scā ē ferūdata uirgini
tas ut illud qd' nascebatur
ex ppagine p̄mū hoīs. tantū
mō gnis nō etiā criminis origi
nē duceret. **N**ascebat nāq;
nō transgressionis contagiōe
uiciata natura: sed oīm talū

viciozū sola medicina. **N**asce
bat inq̄m homo nullū habēs
nullū habitur⁹ oīno p̄cām: per
quē renascerent liberandi a
p̄cō qui nasci non posset sine
p̄cō. **H**ius ēi carnali cōcupis
cētia que inest genitalibus
mēbris bene utatur casti
tas conuugalis: habet tñ
motus nō uolūtarios quib⁹
ostendit uel nullā se īp̄adiso
an̄ p̄cām eē potuisse: uel non
talem fuisse si fuit ut aliqñ re
sisteret uolūtati. **N**ūc autē
illā talē eē sentim⁹. ut repug
nans legi mētis: etiā si nulla
ē causa generādi stimulos ige
rat coeūdi ubi si ei creditur p̄
cādo satiet: si non creditur
dissentiendo frenetur. **Q**ue
duo aliena fuisse a paradiso an̄
p̄cām dubitare quis possit?
Nam neq; illa honestas faci
ebat aliquid mdecor neq; illa
felicitas patiebat aliquid īpa
cātū. **S**portebat itaq; ut ista
carnalis cōcupiscētia nulla ibi
eēt oīo qñ concipiebat uirgi
nis partus in quo nichil morte
dignū fuat iuenturus: et eū
tamē occisurus auctor mortis
auctoris uite morte uincēd⁹.
Victi p̄mū adam. et tenēs ge
nus huānū. uictus a scōo adā
et amittens genus xp̄iānū.
liberatū ex humano genere.

ab huano crimine. p eū q nō eat
 i crimine q̄uis eet ex gnē ut deceptor
 l' ab eo viret gnē quod vuerat cri
 mine et hoc ita gestū est ut
 homo nō extolleretur sed q̄
 gloriat' m dno gloriatur. Cui
 enū virtus ē hō tm eat. et
 ideo victus est q̄a sup eū be
 deus eē cupiebat. Cui autē
 vicit et homo et deus eat. et
 ideo sic vicit natus ex virgīe
 quia deus hūilit' nō quō ali
 os scōs regebat illū honēz sed
 gerebat. Hec tanta dei dona
 et si qua alia sunt que de
 hac re nobis et querere uūc
 et differere longū ē. nisi v
 bū caro fieret. nulla essent.
**Ad' verbū caro factū qd'
 est ihs xpc et sapie thesau
 ros m se habeat et scie cā xix.**

Hec aut oia que pro
 nobis verbū caro fac
 tum t'paliter et localiter fe
 rit et pertulit scdm distinc
 tionem quā demonstrare te
 suscepim' ad sciētiā perti
 nent nō ad sapiētiā. Quod
 aut verbū est sine tpe et si
 ne loco est patri coeterum
 et ubiqz totū. De quo si quis
 quī potest q̄ntū pt veracē
 proferre sermonem: sermo
 erit ille sapiētie. ac per hoc
 verbū caro factū ē qd' ē xpc
 ihs et sapie thesauros habz

et sciencie. Nam scribens apls
 paul' ad colotenses. volo enī
 vos scire inquit q̄ntū certamē
 habeā pro vobis et pro hys q'
 laodicie sunt et quicūqz nō in
 derūt faciē meam m carne ut
 consolent' corda eozū copulati
 in caritate et m oibus diuitijs
 plenitudis mtellcū ad cognos
 cendū msteriū dei qd' est xpc
 m quo sunt oēs thesauri sapi
 entie et sciencie absconditi.
 Quatenus nouerat apls the
 sauros istos q̄ntū eoz' penetra
 uerat et m eis ad q̄nta pue
 nerat quis potest nosse. Ego
 tū scdm id qd' scriptū ē vnicū
 qz aut nīm datur maifesta'
 spūs ad utilitatē. alij quidem
 datur p spm sermo sapiencie.
 alij sermo sciencie scdm eūdē
 spm si ita inter se distant hec
 duo. ut sapiētia diuinis. sciētia
 huānis attributa sit rebz. utrū
 qz agnosco m xpo et metū oēs
 eius fideles. et tū lego verbū
 caro factū est et habitauit m
 nobis m verbo mtelligo vez
 dei filiū. m carne agnosco vez
 hoīs filiū. et utrūqz simul vnā
 psonā dei et hoīs ineffabili grē
 largitate cōiunctū ppter quod
 sequitur et dicit. Et vidimus
 gloriā eius gloriā q̄si vni
 geniti a patre plenū gratie et
 veritatis. Si gratiam referam

xxxij.

ad sciētiā. veritatē ad sapiē
 tiā. puto nos ab illa duaz ista
 rū rerū distinctione quā cōmē
 dauim⁹ non ab horrere. In rebz
 enī p tps ortis illa sūma gracia
 est qd' homo in unitate p sone
 cōiūctus est deo. in rebus vō
 eternis sūma veritas rē tribui
 tur dei verbo. **Q**d vō idē ipē ē
 unigenitus a patre plenus grē
 et veritatis. id artū est ut idē ipē
 sit in rebus pro nobis tpaliter
 gestis tu per eandē fidē mū
 danur ut eū stabilit' cōtēple
 mur in rebus eternis. Illi autē
 p'cipui gentiū pphī qui iuisibi
 lia dei per ea que facta sūt itel
 lecta conspuere potuerūt. tñ q
 sine mediatore id ē sine hoīe
 xpō philosophati sunt. quē nō
 ventur pphīs nec venisse aplīs
 crediderūt. veritatē detinue
 rūt sicut de illis dcm est ī uig
 tate. **N**ō potuerūt enī ī hys
 rebus mfinis cōstituti. nisi q
 vere aliqua media per que ad
 illa que mtellexeant sublimi
 a puenirent. atq; ita mdecip
 tores demones mīderūt. per
 quos factū est ut imutaret
 gloriā ī corruptibilis dei in
 silitudinē ymaginis corrup
 tibilis hoīs et volucrū et qua
 drupedū et serpētū. In talibz
 enī formis etiā ydola mstitu
 erūt siue coluerūt. **S**ciā ergo

nrā xpi ē. sapiētiā quoq; nrā
 idē xps est. **I**pē nobis fidē de
 rebus tpalibz mserit. ipē de se
 piterius exhibet veritatē. **P**
 ipm pergam⁹. ad ipm tendim⁹
 p sciētiā ad sapiētiā ab vno tñ
 eodēq; xpō non recedim⁹. ī q
 sūt omēs thesauri sapiētie
 et sciētie absconditi. **S**ed nō
 de sciētiā loquim⁹. p⁹ de sapiē
 tiā qntū ipē donauerit locu
 turi. nō ista duo sic accipiam⁹
 quasi non liceat dicere ul' istā
 sapiām que in rebus huānis
 ē. ul' illā sciētiā q in diuinis.
Loquendi enī latiore cōsuetu
 dine utraq; sapiētiā. utraq;
 sciētiā dici pōt. **N**ullomō tñ
 scptū ē apud aplm. **A**ly dat
 sermo sapiētie. alij sermo sci
 entie msi et ppa. singulis noi
 bus hec singula vocarentur
 de quoz. distinctione nūc agi
 mus. **R**emine posse sine
 fide ad verā btitudinē pueire.

Tam itaq; videam⁹ qd' **cap xx.**
 sermo iste prolixius effereit.
 qd' collegit quo peruenierit
Btōs se eē velle sīm hoīm
 est nec tñ oīm est fides qua
 cor mūdante ad btitudinē
 puenitur. **I**ta fit ut per istā
 quā nō omēs volūt ad illā
 tendendū sit quā nemo potest
 eē qui nolit **B**tōs eē se velle
 omēs in corde suo vident tā

taq; est in hac re nature huane conspiratio. ut non fallatur homo qui hoc ex aio suo de aio dicit alieno. Deniq; oēs id velle nos nouim⁹ multi uerò imortales se eē posse desperāt. tū id qd omnes uolunt id est btūs nullus eē alit⁹ possit. Volūt tñ etiā imortales esse si possint. sed nō credendo qd possint non ita uiuūt ut possint. **N**ecessaria est ergo fides ut btitudinem consequamur oībus huane nature bonis id ē et aī et corpis. **H**anc autē fidē ī xpō eē definitam qui in carne resurrexit a mortuis non morturus ulterius nisi p illū quēquā liberari a dyaboli dñatu per remissionē peccatorū. in cui⁹ dyaboli partib; nō est eē miserā uitā eandē q; ppetuā q; mors potius est dicenda q; uita. eadem fides habet. **D**e qua et in hoc libro sicut potui pro spatio tpsis disputauī. tū iam. et in quarto libro hui⁹ opis multa de hac dixērim. sed ibi ppter aliud. hic ppter aliud. ibi scilicet ut ostenderem cur et quō xpūs ī plenitudine tpsis a patre fit missus ppter eos qui dicūt eū qui misit et eū qui missus ē equa-

les natura esse nō posse hic autē ad distinguendū actiua sciām a cōtemplatiua sapiētia placuit quippe uelut gradatim ascendentib; in utraq; requirere apud interiorē hoīem quidā sui cui⁹ q; gnīs trinitatem. sicut prius apud exteriorē quesuim⁹. **U**t ad illam trinitatem que deus est pro nrō modulo si tñ ul hoc possimus saltim in enigmate et p speculū cōtinentam exercitatioze in hīs inferiorib; mēte ueniam⁹. **H**ui⁹ igit⁹ uerba fidei quisq; in solis uocibus memorie cōmendauit nesciēs quid significet. sicut solent qui grece nesciūt uerba greca tenere mediocriter. uel latīa similiter uel cui⁹q; alterius lingue qui eius ignari sunt nōne hñt quidā in suo aīo trinitatem q; et ī mediocriter sunt illi uerborū soni etiā qñ mēde nō cogitat. et inde format⁹ acies recordationis ei⁹. qñ de hīs cogitat. et uolūtas recordātis uel cogitātis utraq; cōiūgit. **N**ullo tñ dixerim⁹ iustū tū hoc agit scdm trinitatem interioris hoīs agere sed potius exterioris quia id solū mēmit. et qñ uult et qñtū uult intuetur. **Q**uod ad sensū corpis ptinet qui uocat⁹ audi-

tus. n̄ aliud qm̄ corpaliū rex
 idē sonoꝝ tali cogitatione yma-
 gines versat. Si autē qd̄ verba
 illa significāt teneat et recolat.
 iam quidē aliquid m̄terioris hoī
 nis agit. sed nondū dicendus
 uel putandus ē uiuē sc̄dm̄ itei-
 oris hoīs trinitatē si ea nō di-
 ligat que ibi p̄dicāt̄ p̄cipiūt̄ p̄mittū-
 tur. potest enī etiā ad hoc te-
 nere atq; cogitare ut falsa eē
 existimās conetur etiā redar-
 guere. Volūtas ergo illa que
 ibi cōiūgit ea que mēoria te-
 nebāt̄. et ea que inde in aīe
 cogitationis impressa sunt
 implet quidē aliquā trinitatē
 cū ip̄a sit tertia. sed nō sc̄dm̄
 ea uiuitur. quando illa que co-
 gitantur uelut falsa nō pla-
 cent. Cū autē uera eē credūt̄.
 et que ibi diligenda sunt dili-
 gūtur. nā sc̄dm̄ trinitatē itei-
 oris hoīs uiuitur. Sc̄dm̄ hoc
 enī uiuit quisq; qd̄ diligit.
 Quomō autē diligāt̄ q̄ nesci-
 ūtur. sed tm̄ credūtur. Jam
 questio ista tractata ē in supe-
 riorib; libris et inētū ē nei-
 nam dilige qd̄ penit̄ igno-
 rat. ex hys autē que nota sūt
 diligi qm̄ diligi dicūtur igno-
 ta. sūt libꝝ istū ita claudi-
 mus ut admoneam; quod
 iustus ex fide uiuit. Que fi-
 des per dilectionē opat̄ ita

ut uirtutes quoq; ip̄e quib;
 prudenter fortiter temperā-
 ter iusteq; uiuit. omēs ad e-
 andem referātur fidē. Nō eī
 alit̄ uere poterūt eē uirtutes.
 qm̄ tamē in hac uita nō ualēt
 tm̄. ut aliqui nō sit hic natia
 qualūcūq; remissio patꝝ q̄
 nō fit nisi per eum qui sangui-
 ne suo uicit p̄cipē patꝝ. Et
 hac fide et tali uita quecūq; no-
 tiones sūt in aīo fidelis hoīs
 cū mēoria continēt̄. et recor-
 datione inspiciūt̄ et uolūta-
 ti placent reddūt̄ quandā ge-
 neris sui trinitatē. Sed yma-
 go dei de qua in eius adiuto-
 rio post loqm̄ nōdū in ip̄a est
 qd̄ tūc melius appebit cū
 demōstratū fuerit ubi sit qd̄
 in futuro uolumine lector
 expectet. **Explicit lib. xiii.**

Incipiūt capla libri xiiii. cap p̄m.
Que sit hoīs uera sapientia
De fide que licet ad et cap. ii.
 na perducatur t̄p̄alis tamē est. et
 cū ad eternitatē uentū fuerit
 cessatura. **cap. iii.** Qd̄ illud
 sit aī in quo dei ymago p̄petua
 est et eterne sp̄ies trinita-
 tis. **cap. iiii.** Qd̄ natia aīe
 etiā deformis et misere nec
 uita n̄ ymaginē dei possit
 amittere. **cap. v.** An etiam
 paruuloz mentes nosse se pos-
 sūt **cap. vi.** Qd̄ mens hoīs